

Joseph CAMPBELL, *Mitsel İmge*. (Çev. Oğün Baştürk, Yunus Emre Ceren), İstanbul: Kabalıcı Yayıncılık, 2022, ISBN: 978-605-9872-91-1, 592 sayfa.

Arş. Gör. Muhammet Nuri CEYLAN*

Joseph Campbell, karşılaştırmalı mitoloji ve dinler tarihi alanlarında yaptığı özgün çalışmalarla tanınmıştır. İncelemelerinin temelini evrensel mitler ve sembollerin anlam dünyası oluşturmaktadır. Mitolojiler bağlamında toplumsal düzeni ve bireyin ruhsal dünyasındaki yönelimlerini açıklamaya çalışmış, eserlerini bu minval üzere şekillendirmiştir. Campbell'ın *The Mythic Image* (1974) eseri, *Kabalıcı Yayınları* (2022) arasından çıkmıştır. Kitapta 421 görsele yer verilmiştir. Görsellerin, mitolojik ve sembolik çözümlenmeleri efsane ve destan metinleriyle zenginleştirilmiştir. Çalışma temel olarak dinî inanç ve uygulamaların farklı görseller üzerinden karşılaştırmalı olarak incelenmesi üzerine kuruludur. Görsellerin oluşturduğu anlam dünyasının açıklanması ve sanatsal eğilimlerin irdelemesi çalışmayı şekillendiren en önemli yönelim olarak karşımıza çıkar. Böylece biçim, algı, düşünce, hissiyat, anlayış ve yansımanın yorumlanması eserin en önemli gayesini oluşturur.

Düş Olarak Dünya başlıklı birinci bölümde rüya ve mit ilişkisini inceleyen yazar, rüyaların mitlere açılan bir kapı olduğunu ve mitik anlatılarla rüyaların aynı doğaya sahip olduklarını belirtmiştir. Mit ve rüya ilişkisi etrafında dünya tasarımını, varlığın hakikatini, rüya-ruh-bilinç bağına açıklamaya çalışmıştır. Rüyaların anlam dünyasını, olağanüstü güç/güçlerle bireyin rüya üzerinden yaklaşmasını tüm bu düşüncelerin görsel unsurlara nasıl yansıdığını ve görsellerde yer alan simgelerin hangi manalara geldiğini incelemiştir. Burada bilinç, bilinçdışı kavramlarına dikkat çeken Campbell düş, insan ve âlem üçgeninde dinî inanç ve uygulamaların neler olduğunu, bunların sanat eserlerine nasıl yansıdığını gözler önüne sermiştir. Mitolojileri ve resimleri karşılaştırmalı olarak incelemiş ve görsellerin sembolik manalarını yorumlamıştır. Böylece farklı medeniyetlerin çeşitli dönemlerde vücuda getirdikleri görsellerin binlerce yıllık serüvenini ortaya koymuştur.

Bir Kozmik Düzen Fikri başlıklı ikinci bölümde dinî inançlar, mitik öğretiler ve sanat eserleri arasındaki ortak yönlerin kökenindeki sebebi bulmaya çalışan Campbell, bunların temelinde yatan gerekçenin psikolojik olduğunu vurgular. Fakat ortaya çıkan tüm benzerliklerin bu nedensellik ilkesiyle açıklanamayacağını, çeşitli medeniyetlerin, farklı zaman ve mekânlarda benzer ürünler ortaya koymasının, ortak motifler kullanmasının sadece bu ilke üzerinden açıklanamayacağını iddia eder. Campbell, farklı medeniyetlerde ortak motif ve inanç unsurlarının bulunmasını *yayılma* ve *etkileşim* ilkesiyle açıklar. Çığır açan kültürlerin dünyanın dört bir yanına yayılarak, farklı mitolojik sistemlerde ve motifler içinde kendisine yer bulduğunu vurgular. Bunun baskın kültürlerin yayılması ve diğer medeniyetlerle etkileşimi sonucunda ortaya çıktığının altını çizer. Bu bağlamda kutsal dağ motifini, kut inancını, mistik mekân olgusunu, takvimleri, kutsal günleri, bayramları, kurban motiflerini inceler. Campbell, görsellerdeki motiflerde ortaya çıkan benzerliklerin şaşırtıcı derecede çok olduğunu, bu benzerliğin ise mekânsal-zamansal bir evren modelinin, kozmik uyum yasaları çerçevesinde oluşturulan aynı gayeler etrafında doğduğunu belirtir.

* Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum/Türkiye
muhammet.ceylan@atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-4194-7527.

Üçüncü bölüm *Lotus ve Gül* başlığını taşımaktadır. Campbell mitolojik unsurların sanat eserlerine yansımaları çiçekler üzerinden ele alır. İncelemenin merkezini lotus çiçeği oluşturur. Çiçeklerin sembolik değerinin görsellere yansımaları toplumların inanç ve uygulamaları etrafında değerlendirilmeye çalışır. Çiçeklerin, sembolik anlamlarının makrokozmetik düzenle ya da bir bireyin bilincine işaret eden potansiyel durumla bağıntılı olarak mikrokozmetik düzenle ilgili olabileceği tezi üzerinden incelemelerini sürdürür. Lotus çiçeklerinin renkleri ve çeşitleriyle, farklı kültür ve medeniyetlerin düşünce dünyalarında kendine nasıl yer bulduğunu yorumlar. Bu bağlamda doğuş, yeniden doğuş, olgunlaşma, altın tohum, üreme, kutlu soy, koruma/korunma gibi olguları çiçek motifleri üzerinden açıklamaya çalışır.

İçsel Işığın Dönüşümü başlıklı dördüncü bölüm farklı kültürlerde ortaya çıkan saygı yöntemlerinin ve felsefi öğretilerin incelenmesi üzerine kuruludur. Özellikle yoga ve yoga felsefesi üzerinden konu derinlemesine incelenmiştir. Campbell'a göre bütün bu sembolik biçimler içsel boyuta geçişin bir anahtarı görünümündedir. Saygı yöntemlerine veya felsefi uygulamalara bu dikkatle yaklaşılabılır. Campbell, büyük uygarlıkların mitolojik sistemleri içinde karşımıza çıkan belirgin motiflerin bir ortaklığa işaret ettiğini ifade etmiş, bunların tek bir tarihsel kaynaktan türemiş olabileceğinin altını çizmiştir. Dördüncü bölüm yoga felsefesinin kökeni, bu minval üzere icra edilen ritüellerin derin manaları, felsefi öğretilerdeki ritüel aletlerinin işlevleri ve bunların sanatsal görünümünün nasıl olduğu üzerine kuruludur. Böylece olay ve durumlar arasında paralellik gösteren her unsurun farklı şekillerde sanatsal ürünlere yansımaları yorumlamaya çalışmıştır. Düşüncelerini birey kimliğinin kavranması, kimliğin olgunlaşması ve rehberlik üzerine kurgulamış, çeşitli din ve inanışlar etrafında icra edilen mistik yolculuğa, kılavuzlara, bu kılavuzların uygulamalarına karşılaştırmalı olarak yer vermiştir. İncelediği her unsuru, psikolojik, fizyolojik ve mitolojik boyutuyla değerlendirmeye gayret göstermiştir.

Kurban başlıklı beşinci bölümde kurban olgusunun farklı din ve inançlardaki tezahürüne dikkat çeken yazar, kurban uygulaması etrafında gelişen inanç ve uygulamaların farklı toplumlarda kendine nasıl yer bulduğunu aktarmıştır. Bu bağlamda kanlı-kansız kurban olgularına ve kurban çeşitlerine değinmiş, kurban motiflerinin mitik ve sembolik anlamlarını yorumlamış, geçmişten bugüne farklı toplumlarda kurban etrafında oluşan inanç dünyasına ışık tutmaya çalışmıştır. Kurban hayvanları özelinde merkeze alınan hayvan ise domuzdur. Domuzun, Yahudi, İslam, Hristiyan inançlarında ve diğer dinlerde nasıl yer aldığı, domuz etrafında oluşan tabular, ritüeller gibi birçok farklı unsura dikkat çekmiştir.

Altıncı bölüm *Uyanış*'tir. Campbell, *Mitsel İmge* kitabının son kısmında insanın varlık mücadelesine, olgunlaşma serüvenine ve ilahi olana kavuşma arzusuna değinmiş, tüm bunları bir tür sınırlı bilinç etrafında şekillenen korkular, arzular ve çatışmaların insan hayatını tanımlayan, maddi-manevi yolculuğun zirveye ulaşması yahut kıymetli bir hâl alması olarak değerlendirmiştir. Yaşam boyunca zihinsel yahut bedensel olarak konulan her sınırın aşılması, bütün bilincin ulvi bir dereceye ulaşması, fani olarak addedilenin yok edilerek sonsuz bir mutluluğa ve huzura uyanmanın dinî inanç ve uygulamalara yansımalarına dikkat çekmiştir. Campbell, bu dinî inanç ve uygulamalardan hareketle zaman ve mekân içinde her eylemin sınırlandırıldığı düşüncesine vurgu yapmış, her şeyin bir rüya olduğunu, gerçek uyanışın ise bilmek ile sağlanacağını iddia etmiştir.

Mitsel İmge eseri genel hatlarıyla görsellerin mitik anlamları ve simgesel olarak yorumlanması üzerine kuruludur. Yazar her türden görseli -mağara resimleri, heykel, vazo, mezar taşları, tapınaklar, vitray süslemeler, halılar vs.- derinlemesine incelemiş ve yorumlamıştır. Bu çok yönlü yaklaşım doğrultusunda eski medeniyetler, farklı dinler, çeşitli

inanç grupları bu incelemeye dâhil edilmiştir. Böylece Aztek, Maya, Babil, Frig uygarlıklarından, Çin, Yunan, Roma, Pers, Mısır'a kadar birçok farklı kültür ve medeniyet bu incelemenin odağını oluşturmuştur. Yazar ayrıca tek bir kaynağa bağlı kalmayarak, dinî kitaplardan ve günlük hayattan örnekler vermiş, efsane, mitoloji metinleriyle düşüncelerini destekleme yoluna gitmiştir. Çalışmaya alınan 421 görselden yola çıkarak mitlerin, dinî inanç ve uygulamaların kökenini, ortak yönlerini okurların dikkatine sunmuştur. Böylece kültür, inanç, söz ve eylem bir bütünlük teşkil edecek şekilde değerlendirilmesinin merkezini oluşturmuştur. Campbell, kozmolojik, mimari, mitolojik, törensel, sosyolojik, folklorik, felsefi, antropolojik ve psikolojik bir bakış açısı üzerinden bir inceleme alanı oluşturmuş, böylece disiplinlerarası bir çalışma vücuda getirmiştir.